

### **Список використаних джерел**

1. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 8 серпня 2012 р. № 556-р «Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.10.2025).
2. International Labour Organization (ILO). World Social Protection Report 2020–22: Social Protection at the Crossroads – in Pursuit of a Better Future. – Geneva : ILO, 2022. – 364 р. – Режим доступу: [https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS\\_817572/lang--en/index.htm](https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_817572/lang--en/index.htm) (дата звернення: 21.10.2025)
3. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 2021/2022: Uncertain Times, Unsettled Lives – Shaping Our Future in a Transforming World. – New York : United Nations, 2021. – 320 р. – Режим доступу: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22> (дата звернення: 21.10.2025)

**DOI 10.70286/ISU-29.10.2025.001**

## **ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

**Тимошенко Андрій Олександрович**

доктор економічних наук,  
проректор з фінансово-економічних питань  
Європейський університет  
Україна

Фінансова стійкість малого та середнього підприємництва в сучасних умовах є одним із ключових чинників збереження економічної рівноваги та забезпечення відновлення національної економіки. В умовах воєнної економіки, коли ринки, логістика та трудові ресурси зазнали суттєвих трансформацій, саме малий і середній бізнес (МСП) виступає фундаментом економічної життєздатності держави. Він не лише забезпечує зайнятість значної частини населення, але й формує основу податкових надходжень, підтримує виробничу та споживчу активність, виконує соціальну функцію у громадах.

За даними Програми розвитку ООН (UNDP, 2023), малий і середній бізнес становить основу економічної системи України: на його частку припадає близько 99,98 % усіх юридичних осіб, він забезпечує приблизно 74 % робочих місць та генерує понад 64 % валової доданої вартості країни [1]. У структурі національного виробництва МСП виступає ключовим драйвером економічного розвитку, соціальної стабільності та бюджетного наповнення.

В умовах повномасштабної війни збереження функціонування та фінансової стійкості цього сектору набуло статусу одного з визначальних чинників економічної безпеки держави. Незважаючи на масштабні руйнування, втрату ринків збуту, логістичні обмеження та кадрові ризики, зафіксовані у звіті UNDP, український бізнес продемонстрував «виняткову стійкість». Більшість підприємств змогли адаптуватися до змінених умов господарювання, відновити діяльність у нових регіонах або частково переорієнтувати виробництво на товари й послуги, затребувані в умовах воєнної економіки [1].

Підтвердженням цього є результати опитування, проведеного платформою «Дія.Бізнес» у грудні 2024 року, згідно з яким лише 1,3 % опитаних підприємств повідомили про фактичне припинення діяльності, тоді як очікуваний показник такого розвитку подій становив близько 3,5 % [2]. Таким чином, фактична частка підприємств, які припинили роботу, виявилася майже утричі нижчою за прогнозовану, що свідчить про високий рівень адаптаційної здатності та внутрішньої фінансової гнучкості українського малого та середнього бізнесу.

У дослідженнях UNDP та ЄБА зазначено, що війна призвела до зниження доходів близько 58 % МСП, а 30 % підприємств характеризують свій фінансовий стан як «незадовільний» [1;3]. Найбільш уразливими залишаються галузі роздрібної торгівлі, транспорту, харчової промисловості, туризму та будівництва. Основними фінансовими ризиками підприємці називають нестабільність податкової політики, зростання кредитних ставок, інфляційний тиск і непередбачуваність валютного курсу. Незважаючи на це, більшість МСП зберігають прагнення до розвитку: за даними Європейської Бізнес Асоціації, майже 80 % представників малого бізнесу планують розширення у 2025 році, головним чином через цифровізацію, розширення онлайн-продажів та диверсифікацію ринків [3].

Фінансова стійкість МСП визначається співвідношенням власних і залучених ресурсів, ліквідністю активів, платоспроможністю та здатністю генерувати прибуток навіть за несприятливих умов [4-6]. За даними Державної служби статистики, середній коефіцієнт автономії українських підприємств у 2022 р. становив 0,27, що є нижчим за нормативне значення ( $\geq 0,5$ ) і свідчить про обмеженість власного капіталу. Водночас коефіцієнт концентрації позикового капіталу перевищує 0,7, а співвідношення позикових і власних коштів у середньому сягає 2,6–2,8 грн на 1 грн власного капіталу [7]. Така залежність від кредиторів обмежує інвестиційні можливості підприємств, підвищує ризики неплатоспроможності та знижує потенціал для довгострокового розвитку.

Проте в умовах воєнної економіки зовнішнє фінансування набуло нової якості – значну частину коштів підприємства отримують не через банківські позики, а через державні та міжнародні програми підтримки. Найбільш масштабною є програма «Доступні кредити 5–7–9 %», у межах якої з 2020 року було укладено понад 123 тис. кредитів на суму близько 421,3 млрд грн, з них понад 88 тис. кредитів на суму 331,7 млрд грн. – від початку воєнного стану [8]. Ці ресурси дозволяють підприємствам поповнювати обігові кошти, фінансувати релокацію виробництв та інвестиційні проєкти. Додатковими інструментами

стали програми грантової підтримки «єРобота», фінансування ветеранського бізнесу, державні компенсації відсоткових ставок, а також релокаційні ініціативи, що дали змогу понад 600 підприємствам відновити роботу у безпечних регіонах.

Важливим чинником забезпечення фінансової стійкості є цифрова трансформація. Згідно з даними Європейської Бізнес Асоціації (2024), 67 % малих і середніх підприємств в Україні активно використовують цифрові канали для продажу товарів і послуг, а 15 % здійснюють комерційну діяльність виключно онлайн [3]. Цифровізація дозволяє знизити транзакційні витрати, скоротити логістичні витрати, оптимізувати фінансові потоки та покращити контроль за управлінськими рішеннями. Водночас урядові ініціативи на базі платформи «Дія.Бізнес», формують комплексне цифрове середовище підтримки підприємців, яке забезпечує інформаційний супровід, надання консультацій, доступ до державних сервісів, освітніх ресурсів і грантових програм, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та інноваційного потенціалу малого й середнього бізнесу.

В умовах невизначеності важливу роль відіграють адаптивні фінансові стратегії підприємств. Дослідники зауважують, що на сьогодні, найефективнішими є:

- переорієнтація бізнес-моделей на внутрішній ринок і товари першої необхідності;
- оптимізація структури витрат і гнучке управління запасами;
- формування резервів ліквідності для короткострокових криз;
- розвиток партнерських мереж для зниження транзакційних ризиків;
- використання хмарних фінансових інструментів для планування та прогнозування грошових потоків [9-11].

Важливо також зазначити, що війна посилила тенденції до колективної взаємодії підприємців. Близько 60 % опитаних МСП повідомили про участь у бізнес-асоціаціях, кластерах або кооперативах, що дозволяє їм консолідувати ресурси, розширювати ринки збуту та зменшувати ризики неплатежів [3]. У поєднанні з державними програмами таке об'єднання створює своєрідний «антикризовий щит» для українського бізнесу.

Суттєвим напрямом зміцнення фінансової стійкості є також розширення міжнародної співпраці. Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація та інші партнери фінансують відновлення українських МСП через кредитні лінії, гарантійні інструменти та технічну допомогу. Зокрема, у 2023 р. ЄС виділив 50 млн євро на підтримку українських малих підприємств у межах ініціативи EU4Business, а також понад 20 млн євро на проекти цифрової інновації та стартап-екосистеми. Ці кошти не лише компенсують втрати, а й сприяють трансформації бізнес-моделей у напрямі сталого розвитку та експортної орієнтації [12].

Отже, можна констатувати, що попри безпрецедентні виклики, спричинені повномасштабною війною, малий і середній бізнес України продемонстрував високу стійкість, здатність до адаптації та стратегічну гнучкість. Завдяки

поєднанню внутрішніх ресурсів, державної підтримки та міжнародної допомоги підприємства зберегли основні економічні функції, забезпечуючи зайнятість, податкові надходження та соціальну стабільність у громадах. Такий результат свідчить про формування нової моделі економічної поведінки українського бізнесу, яка ґрунтується на інноваційності, цифровізації, партнерстві та орієнтації на сталий розвиток. У перспективі ці чинники можуть стати основою для відновлення і зростання національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності та інтеграції у європейський економічний простір.

### References

1. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). Business resilience of micro, small and medium enterprises in Ukraine: Analytical report. Kyiv: UNDP Ukraine. Retrieved from <https://www.undp.org/uk/ukraine>
2. Centre for Innovation Development. (2025). Research results on the state of business in Ukraine in December 2024. Kyiv: Diia.Business platform. Retrieved from <https://cid.center/analytics/stan-ta-potreby-biznesu-v-ukrayini-rezultaty-doslidzhennya-u-grudni-2024-roku>
3. European Business Association (EBA). (2024). Business climate index 2024: Results of the annual survey of Ukrainian entrepreneurs. Kyiv: European Business Association. Retrieved from <https://eba.com.ua>
4. Prokopenko, N. S., Gudz, O. Ye., & Tymoshenko, A. O. (2018). Vplyv fiskalnoi polityky na rozvytok sotsialnoi sfery v Ukraini v yevrointehratsiinykh umovakh [The influence of fiscal policy on the development of the social sphere in Ukraine under European integration conditions]. *Ekonomika i upravlinnia – Economics and Management*, (3), 23–33. [in Ukrainian].
5. Bobro, N. (2024). Digital technologies in the context of economic systems development. *International Journal of Economics and Business Administration*, 12(2), 64–70. <https://doi.org/10.35808/ijeba/842>
6. Tymoshenko, A. O. (2017). Fiskalna polityka Ukrainy: realii sohodennia i potreby suspilstva v umovakh vedennia biznesu na mizhnarodnykh rynkakh [Fiscal policy of Ukraine: Current realities and social needs in the context of business on international markets]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes – Economics. Management. Business*, (3), 77–85. [in Ukrainian].
7. State Statistics Service of Ukraine. (2025). Official website. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua>
8. Ministry of Economy of Ukraine. (2025). Affordable loans 5–7–9% programme: Entrepreneurs received more than 55.3 billion UAH since the beginning of the year. Retrieved from <https://me.gov.ua/News/Detail/ffa70208-8d10-4d6c-b8cb-5f8481cb124f>
9. Prokopenko, N. S., Fenenko, P. O., & Tymoshenko, A. O. (2018). Opodatkuvannia kryptovaliutnoho biznesu: realii i perspektyvy [Taxation of cryptocurrency business: Realities and prospects]. Retrieved from [http://www.investplan.com.ua/pdf/7\\_2018/3.pdf](http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/3.pdf) [in Ukrainian].

10. Huk, O., Fedevych, L., Lyvdar, M., Bushovska, L., & Blyzniuk, A. (2024). Otsiniuvannia efektyvnosti derzhavnoi polityky rozvytku maloho y serednoho biznesu: finansovyi aspekt [Evaluating the effectiveness of state policy for SME development: The financial aspect]. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 1(54), 174–187. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4265> [in Ukrainian].
11. Tymoshenko, A. O. (2017). Suchasna fiskalna polityka Ukrainy u konteksti zabezpechennia konkurentospromozhnosti derzhavy v umovakh yevrointehratsii [Modern fiscal policy of Ukraine in the context of ensuring the state's competitiveness under European integration]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomika – Odesa National University Herald. Series: Economics*, 22(6), 153–156. [in Ukrainian].
12. European Union. (2023). EU4Business Initiative: Support for small and medium enterprises in Ukraine – Annual report 2023. Brussels: European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. Retrieved from <https://eu4business.eu>

## **АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ МОНЕТАРНОЇ, ФІСКАЛЬНОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІКИ**

**Сарай Наталія**

кандидат економічних наук, доцент

Кафедра філософії та суспільних наук

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

**Сарай Роман**

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Освітня програма «Міжнародна економіка»

Львівський національний університет імені Івана Франка

Україна

Ефективне макроекономічне регулювання в Україні базується на узгодженій взаємодії трьох основних напрямів державної політики – монетарної, фінансової та зовнішньоекономічної. В сучасних умовах відкритої економіки ці напрями формують єдину систему, спрямовану на забезпечення цінової стабільності, збалансованого економічного зростання та фінансової стійкості держави.

Варто зауважити, що як відкрита економіка, Україна істотно залежить від зовнішнього середовища – динаміки глобальних фінансових ринків, цін на енергоносії, руху міжнародного капіталу та політики провідних центральних банків світу. Зокрема, підвищення світових цін на нафту й газ посилює